

STREIF

Samfunnsfag for videregående

3 Jeg og mitt

Din personlige økonomi

- Personlig økonomi: disponering av egne penger, hvordan skaffe inntekter og hvordan prioritere utgifter.
- Pengene du disponerer brukes til forbruk, sparing eller investering.

Sparing

- Banksparing er den vanligste spareformen, gir renteinntekter av summen som står på bankkonto.

Sparing

- Banker og andre finansinstitusjoner tilbyr flere former for sparing, med ulik grad av risiko.
- Det er mulig å oppnå en høyere rente enn vanlig bankrente, men samtidig risikerer du å tape noen av pengene dine.

Lån og kredittkort

- En investering finansieres vanligvis med lån
- Du låne penger fra en bank eller annen finansieringsinstitusjon.

Lån og kredittkort

- Bankene får avkastning på pengene de låner ut ved at du betaler renter og gebyrer, i tillegg til at du må betale ned på lånet.
- Lån som er bundet til forbruk, kaller vi forbrukslån.

Lån og kredittkort

- Kredittkort kan du bruke til å betale for varer og tjenester. Det er også en form for forbrukslån.

Inkasso

- Hvis du ikke klarer å betale regningene dine til avtalt tid, kommer du til å få purringer og til slutt et varsel om inkasso.

Betalingsanmerkninger

- Hvis du etter flere varsler fremdeles ikke har gjort opp for deg, kan du få en betalingsanmerkning og bli registrert som dårlig betaler.

Budsjett

- Budsjett: en plan for hvordan framtidige inntekter og utgifter vil fordele seg over en periode.

Budsjett

Faste utgifter:

- De faste utgiftene betaler du som regel til faste tider i året, og du vet på forhånd hvor store de er.
- På kort sikt er det vanskelig å endre faste utgifter.

Budsjett

Variable utgifter:

- De variable utgiftene er mer fleksible på kort sikt.
- Det er ikke like lett å vite på forhånd hvor store variable utgifter blir, men de er samtidig lettere å styre.

Regnskap

- Regnskap: en oversikt over faktiske inntekter og utgifter i en bestemt periode.

Regnskap

- Det kan være nyttig å få en oversikt over økonomien i husholdningen dersom en står foran store beslutninger eller overganger i livet.

Regnskap

- Å føre et regnskap: systematisere inntekter og utgifter på samme måte som du systematiserte budsjettet.

Regnskap

- Bilag: dokumentasjon på det du har ført i regnskapet.
- Resultat: viser om du har gått med overskudd eller underskudd i regnskapsperioden.

Regnskap

- Budsjettkontroll: sammenlikning og avviksberegning mellom budsjett og regnskap.

Forbrukerlovene

- Som forbruker har du en del lovfestede rettigheter og plikter ved kjøp og salg av varer.
- *Kjøpsloven* regulerer blant annet kjøp mellom to privatpersoner uten mellommann.

Forbrukerlovene

- *Forbrukerkjøpsloven* gjelder når privatpersoner kjøper noe fra en næringsdrivende.
- *Angrerettloven* gjelder når du kjøper varer over Internett, over telefon, på postordre, på gata eller på messer og utstillinger.

Forbrukerlovene

- En reklamasjon er en klage på en vare.
- Forbrukerrådet er en interesse- og serviceorganisasjon som kan hjelpe folk i klagesaker.

Produsentatferd og forbrukermakt

- Utvalget i butikkene der du handler er ikke tilfeldig.
- De som prøver å selge deg noe, har gjerne brukt stor innsats og mange penger på at nettopp du skal kjøpe produktene deres.

Produsentatferd og forbrukermakt

- Selv om produsenter og butikker prøver å påvirke, er det forbrukeren som i siste omgang har makten.
- En produsent trenger tillit hos forbrukerne for å være økonomisk levedyktig.

Har du ansvar som forbruker?

- Noen produsenter bryter lover eller normer for hva som er etisk og rettferdig.
- Forbrukeren kan «straffe» disse produsentene ved å la være å kjøpe varene deres.

Har du ansvar som forbruker?

- Boikott: når mange systematisk og koordinert velger bort en vare eller en produsent.
- Slik kan store, internasjonale selskaper bli nødt til å endre seg.

Har du ansvar som forbruker?

- Noen organisasjoner, for eksempel Fairtrade, garanterer at varer som bærer merket deres, skal være produsert etisk.
- Etisk produsert vil si at framstillingsmåten ikke bryter med menneskerettighetene eller skader miljøet, og at prisen arbeiderne mottar, står i forhold til produksjons- og levekostnader.

Har du ansvar som forbruker?

- I Norge øker forbruket av nesten alle varer. Noen miljøorganisasjoner hevder at mye av forbruket ikke er miljøvennlig.